

MORDOWAĆ (223) *vb impf i pf*

impf (219), *pf* (4) [w tym: *inf, praet* (3)]: *LibMal* (2), *BibRadz*, *RejAp*.

Oba o oraz a jasne.

inf mordować (54). ◇ *praes 1 sg* morduję (11). ◇ *2 sg* mordujesz (1). ◇ *3 sg* morduje (18). ◇ *1 pl* morduj(e)my (1). ◇ *2 pl* mordujecie (1). ◇ *3 pl* mordują (17). ◇ *praet 2 sg m* mordowałeś, -ś mordował (4). ◇ *3 sg m* mordował (26). *f* mordowała (2). *n* mordowało (1). ◇ *2 pl m pers* -ście mordowali (1). ◇ *3 pl m pers* mordowali (29). *m an* mordowali (1) [cum *N pl lwi*]. *subst* mordowały (1). ◇ *fut 1 pl m pers* mordować będziemy (1). ◇ *fut 3 pl m pers* mordować będą (2). *subst* mordować będą (1). ◇ *imp 2 sg* morduj (1). ◇ *2 pl* mordujcie (2). ◇ *3 pl* niech mordują (1). ◇ *con 3 sg m* by mordował (8). *f* by mordowała (1). ◇ *2 pl m pers* byście mordowali (1). ◇ *3 pl m pers* by mordowali (7). *subst* by mordowały (1). ◇ *impers* mordowano (6). ◇ *part praes act* mordując (23).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

1. *Pozbawiać kogoś życia w okrutny sposób; interficere, occidere Vulg, PolAnt; mactare PolAnt, Calep; decurtere, iugulare, morte afficere, percutere PolAnt; carnificare, grassari Mącz; (con)trucidare Calep* (199) : *BibRadz* 3.Esdr 4/5; *BielKron* 146v, 232, 368v; *Carnifico, Et excarnifico, Kátuyę Morduyę. Mącz* 39a; *StryjKron* 51; *Kto morduje á kto mord cierpi. CzechEp* 25 marg, 36.

mordować kogo, co (169): *Bowiem y w dni święte Turkowie y inźy pogani nie przepuścziąi mordowac krześciańtwa. WróbŻółt* Z4v; *Them dokładayacz ze dwv ośfob yezdnich kthore śfarkala Thurczina mordowali nyezna. LibMal* 1548/146v, 1548/146; *MurzNT* 43v, 66, 116; *Zdrádnýe zmyŕla mordowác wyerne w niewinności LubPs* C2v, A4, C2v, Kv, ee2; *RejWiz* A6v, 82v, 86, 95, 155v, 168 [2 r.]; *Zydowie wŕŕedy nieprzyacioly ŕwoie morduią Leop Esth* 9 arg, 3.Reg 18/13, 4.Reg 17 arg; *BibRadz* Ex 5/21, 1.Reg 22/18, 4.Reg 3/24, *Ier* 3/42, *Hab* 2/10 (11); *BielKron* 60, 69, 88, 102, 143 (25); *RejAp* 9v, 18v, 23v, 24, 27 (13); *RejPos* 20v, 25v, 39, 179v, 195v (9); *RejZwierc* 46v, 80v, 257v, 262v, 264v; *BielSpr* 45; *BudBib Sap* 18/5; *Wŕzytki Páńŕkie Proroki/ [Jezabel] mordowác kazála HistHel* B3v, B4v; *BiałKaz* B4v, L3; *CzechRozm* 56, 112v, 113, 151v, 183v (15); *SkarJedn* 169, 200, 303; *KochPs* 120, 141; *Rzekli męczyńnicy: niezow tych pány ále niezboźnikámi/ ktorzy takie rzeczy rofkázuią/ á ŕlugi Chryŕtuŕowe morduią. SkarŻyw* 532, 46, 445; *StryjKron* 170, 240, 572; *okazáliby ŕię/ mam zá to/ wiele Káinow co Abele morduią CzechEp* 46, 15 [2 r.], 16 [2 r.], 20, 21, 26 (26); *NiemObr* 18 [2 r.], 20, 152, 157, 161, 170; *KochSz* B4v; *ReszPrz* 7, 25; *BielSen* 8; *dźiatki niewinne mordowác kazał. ArtKanc* C14; *Szoŕte, Nie morduy Bliźniego ArtKanc* M3, E13v; *GórnTroas* 10; *OrzJan* 135; *gdy wylewano krew Szczepaná [...] zezwalałem (marg) ná zámordowánie iego. (-) y ŕtrzegłem ŕzat tych ktorzy go mordowali [interficientium illum]. WujNT* Act 22/20, *Matth* 10/21, *Mar* 12/5, s. 808, 878; *PowodPr* 9, 30 [2 r.]; *VotSzl* E4; *SkarKazSej* 672a; *KlonWor* 65.

mordować czym (1): *á práwieŕcie im ŕámi dodáli mieczá/ ktoremby nas mordowáli [ad occidentum nos]. BibRadz* Ex 5/21.

mordować czym [= czym się kierując] (1): *Przeto ku Neronowi iáko vcźniowi ŕrogo piŕał y mowił/ áby przeŕtał mordowác ludzi krześciańŕkich niewinnych okrutnościá ŕwoiá. BielKron* 145.

W połączeniach szeregowych (26): *LubPs* C3; *GroicPorz* hv; *gdy ie Wáŕáŕzy/ Caklowie/ Węgrzy/ Thurcy/ Multani/ po ŕtronach w picowaniu fiekli/ byli [lege: bili]/ mordowáli okrutnie. BielKron*

398v, 244v, 364, 364v, 417v; *Mącz* 148d; *RejAp* 104, 109; *CzechRozm* 183v, 185; Toć tedy nie każe [św. Paweł] też mordować/ drąpać/ łczyypać/ nienawidzić/ prześladować etc. ale fię tylko íchraniáić. *CzechEp* 31, 15, 21, 26, 28, 35, 97; *NiemObr* 18; *ReszPrz* 7, 25; *BielSen* 8; *KmitaSpit* B3; Gdy zásię drudzy/ poľláńce Boże kápłany kátolickie prześladiuía/ vćikáiía/ wyganiáiía/ y niekiedy morduią *PowodPr* 30; *KlonWor* 30.

W porównaniu (1): obáčz fię iź nie człowieczeńkie czyniřz? ale iáko Smok okrutny ludzi morduięřz? *BielKron* 298.

Zwroty: »mordować bez lutości (i miłosierdzia), oprócz jakiej folgi« [szyk zmienny] (3:1): *RejWiz* 109v; *BielKron* 364v; przeřtěpcy żadnemu choćiaby fię nie wiem iáko káiiał/ y nie wiem iáko polepřzyć obiecował nigdy [Mojřesz] nie folgował/ ale bez lutości y miłofierdzia mordował. *CzechRozm* 95, 238v.

»mordować bez wieřci« [= *nagle, bez uprzedzenia*]« (1): Lub nieprzyiáciel tráfi fię okrutny/ Miářto puřtoľřząc/ morduię bez wieřci *GrochKal* 9.

»okrutnie, okrutnořcią mordować« [szyk zmienny] (7:1): Ná káždy dzyeń fię k walce zgromadzáli/ Aby okrutnye wyerne mordowali *LubPs* ee2; wřřzythkę źiemię pogániłkim obyczáiem okrutnie Węřrzy mordowali *BielKron* 379, 145, 231v, 364, 398v; ktorychkolwiek w Zamku náležli Narodu Polłkiego [...] wymęczywřzy ná błánkách y ná wieřách/ ták iźby Polacy widzieli/ okrutnie mordowali *StryjKron* 572; *WujNT* 808.

»siebie mordować« = *popęlniac samobójstwo* (1): náco pátrząc pogány/ ták łobie řmierć cukrowály/ ře oná ięřt od poczynek od vdřęczenia [...] řtey przyczyni łamy řiebie mordowali/ iáko Scipio/ Metelus/ *Affranus* Iubá Rex/ y *Cato vticenřis*. *BiałKaz* B4v.

»srodze mordować« [szyk zmienny] (3): *LubPs* C3; *CzechEp* 368; Widźiáiám bezecęńřtwo brzydkie człéká zľęgo/ *Pirrhulá*/ gdy mordował frodze Królá cnego. *GórnTroas* 10.

Szeregi: »bić, (a, albo, i) mordować« [szyk 11:1] (12): Thák iź pothym Pan roľkázował Moizęřřzowi/ áby kazał być á mordować báiwochwálce y wyřtěpniki ony *RejAp* 27, 18v; *RejPos* 56, 285; *RejZwierc* 46v, 80v, 264v; *CzechRozm* 240v; *CzechEp* 44; *KochSz* B4v; Y záfię poľłał drugiego/ y onęgo zábili: y wiele innych; iedny biiąc/ á drugie morduiąc [*quosdam caedentes, alios vero occidentes*]. *WujNT* *Mar* 12/5; *SkarKazSej* 672a. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych 3 r.*]

»mordować i (a) krew przel(ew)áč (a. rozľewáč)« [szyk 3:1] (4): tedy fię iuř iáwnym gwałtem á odkrytym okrucięńřtwem oborzyć mieli ná wierne ludzi/ morduiąc ie á rozľewáiąc niewinną krew ich. *LubPs* A4; dla ktorego [*Boga*] ludźie řwięći dawáli rozľewáč krew řwoię/ á mordować ciáiá řwoie *RejPos* 39; *SkarJedn* 169; *KochPs* 120.

»przeřładować i (albo, ani, a) mordować« [szyk 11:7] (18): *RejAp* 154; Ięřcze y to też zľá pomřtá gdy kto z zázdřořci iákiego řzczęřcia nienawidźi drugiego: y mřci fię tego nád nim y onęgo ábo przeřładiuie/ ábo morduię. *CzechRozm* 243; *Christiánine*^m być nie moře kto przeřładiuie y morduię. *CzechEp* 16 *margin*, 15, 16, 20, 29, 42 (10); *NiemObr* 18, 152, 157, 161, 170; Ale *Proteřtantes* (ták Duch Boży dawno przeřřzał tytuľ dźiřieyřřzych Heretykow) niechćieli ich řłucháč: Y owřzem one Proroki przeřładowáli y mordowali *PowodPr* 30. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych 9 r.*]

»siec, (i, a) mordować« (4): Turcy/ mniimając by iaka zdradą/ poczeli ie fiec mordować *BielKron* 316; *RejAp* 24; *StryjKron* 240; á ono zóná v drugiego w gárści/ córkę gwałcą/ oyczyzná gore/ sieką y morduią brácią moię. *OrzJan* 135. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mordować i (ani) uciskać« (2): *BielKron* 102; pohámuyćie ty beſtye nierozumne/ áby niewinnych nie mordowały y nie vćifkáły. *SkarKazSej* 702b.

»mordować a wojować« (1): ony wſzytki krole/ ktorzy gdzieſz fie kolwiek vdáli záſtolicą ízáťánfką/ iáką o nich Pan záwždy pieczę mieć raczył/ á iáko ie mordował á wojował tym mieczem írogim íwoim. *RejAp* D8v.

»mordować i (wy)tracić« (2): Złodziey nie idzie iedno žeby kradł/ á mordował y trácił [*mactet et perdat*] owce/ lecz ia przyſzedłem áby żywot miály y obfitowały. *BibRadz Ioann* 10/10; *PowodPr* 9.

»zabijać, (i) mordować« [szyk 5:1] (6): poczeli ich [*Kijanie Polaków*] iáwnie zábijác/ y mordowác/ gdzie iedno ktorego záłápic mogli *StryjKron* 170; *CzechEp* 39; *NiemObr* 20; Macto – Zabiiám, morduię. *Calep* 626a, 254b, 1091a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

W przen (1) : áby odegnał onego írogiego á okrutnego wilká/ ktory mordował ty niewinne owieczki iego *RejPos* 122v.

Przen: Skazywać na wieczne potępienie [kogo, co] (2) :

W porównaniu (1): á iž ten zakon ták írogi/ kthory nas iáko kát mordował/ zábijáć/ á vſtháwicznie ofkarzał przed oblicznością Páná náłzego/ láłkáfzy vczynił raczył [*Chrystus*] *RejPos* 179v.

Zwrot: »mordować dusze ludzkie« (1): áżeby íkážiwſzy Wiárę/ wywróciwſzy Zakón/ y íkážiwſzy w ludzioch boiaźń Bożą/ y poſłufzeńſtwo Koſćielne/ mordował duſze ludzkie/ y Dyabłu ie z Koſćioła Božého wydawał *OrzQuin* Aa3v.

2. *Męczyć; lassare Mącz, Calep, Cn; defatigare Mącz, Calep; agitare Mącz; delassare, fatigare Cn* (24) :

a. *Zadawać cierpienia, tortuować, znęcać się, katować [kogo] (10) :* Gdi potym przyſzedł [*Sennacheryb hetman króla asyryjskiego*] pod mury mieyſkie [*Jerozolimy*] wołáiąc á bluźniąc Bogá wſzechmogącego imię/ powiedáiąc: Czemu fie nie poddacie á dacie fie ták dłuęo mordowác? *RejZwierc* 200v; *SkarŻyw* 440.

mordować czym (1): Grzbiety nam írodze oráli. Nieznoſnémi plagámi: Y głodem nas mordowáli Y ciężkimi pracámi. *KochPs* 193.

W połączeniach szeregowych (2): iž według tey przyſięęi/ wierne y prawdziwe Sługi Boże/ lápáćie/ wiążećie/ ładzacie/ morduićie zábijáćie/ głodem morzyćie *KrowObr* 132; *RejZwierc* 80v.

Zwrot: »mękami mordować« [szyk zmienny] (3): BielKron 142v; *SkarJedn* 303; pogroził mu íž go nowymi á nie ſłychánymi y wymyſlnymi mękámi mordowác miał. *SkarŻyw* 47.

W przen (2) : Ktorem [*bólem*] morduię pracowite nogi/ Wrzaſkliwa trapiąc Podágrá *RybGęſli* D; záwołáłá/ mowiąc mu: Zmiłuy ſię nádemną Pánie Synu Dawidow: corkę moię írodze dyabel morduię [*male a daemonio vexatur*], *WujNT Matth* 15/22.

b. *Zmuszać do nadmiernego wysiłku, przemęczać pracą, obowiązkami* (14) : Defatigo – Vmeczám fie, morduię. *Calep* 294b, 831b.

mordować kogo, co (9): Ale w zawod fie wyfcigać, albo gwałtownie ciało mordować: ieft złe, bo ciało ſprawuie kuzarażeniu powietrza. *FalZioł* V 65; *Agitare equum*. Mordować konia *Mącz* 6b, 119d, 185a; bo iefli my ſkórę odwilżać ábo ſufzyć będziemy [...] drażnić chorobę/ á mordować náture będziemy *Oczko* [39]y; *KochMon* 33; *WyprPl* C. Cf *mordować kogo, co* czym.

mordować kogo, co czym (2): ále koni naprzod biegánim mordowáli/ áż ná nogach ſtać niemogły *StryjKron* 156; á niewinné ludźi práwuiący fie oſzukawáli ſumpty/ pracámi/ wydatki/ nakłady ich morduiąc [*expensis fatigando JanStat* 1020] nieſpráwiedliwie *SarnStat* 954.

mordować czym (3): Lasso – Morduię pracza. *Calep* 583b. Cf *mordować kogo, co* czym.

W *połączeniach szeregowych* (2): *Mącz* 248b; á myśląc Boleię, y łámego siebie trapię, ſufzę, Morduię. *CiekPotr* B4v.

Synonimy: **1.** bić, zabijać; **2.** dokuczać, dolegać, dręczyć, gabać, katować, męczyć, ściskać, trapić, uciskać; **b.** umęczać.

Formacje współrdzenne: *mordować się, namordować, namordować się, pomordować, pomordować się, pozamordować, umordować, wymordować, zamordować, zamordować się, zmordować, zmordować się.*

Cf **MORDOWANIE, MORDOWANY, MORDUJĄCY**